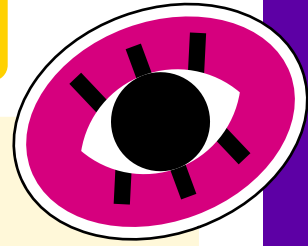

Всеукраїнський урок про безбар'єрність
«Мова гідності: бачити людину за словами»
Проектне навчання. 10–11 класи

1. Проектне навчання та його різновиди.
2. Навіщо проектне навчання в темі інклюзивності?
3. Як організувати проектне навчання?
4. Ідеї проектів з поширення інклюзивності для учнів 10–11 класів.

3 грудня 2024 року у світі відзначається **Щедрий вівторок** — міжнародний благодійний рух. Ініціатива спрямована на підтримку благодійності та розвиток культури щедрості в суспільстві. Щедрий вівторок проходить щорічно й мотивує людей, компанії, організації та школи робити добрі справи, жертвувати кошти, волонтерити та надавати підтримку тим, хто цього потребує. Це чудова нагода, щоб втілити разом з учнями проект, який наблизить нас до інклюзивного суспільства. Отож, далі — як це зробити!

Проектне навчання та його різновиди

Проектне навчання — це метод навчання, який передбачає активну діяльність учнів. У процесі проектного навчання вони здобувають знання та навички, працюючи над реальними проблемами або завданнями, які мають практичне застосування. Учні планують, досліджують, співпрацюють і створюють кінцевий продукт, який презентують іншим. Цей підхід стимулює учнів до самостійного мислення, розвитку творчих та дослідницьких навичок, а також формування командної роботи та відповідальності за результат.

Проектне навчання особливо корисне в темі інклюзивності, оскільки, працюючи над проектами, учні вчаться розуміти потреби інших, усвідомлюють важливість рівності, поваги та підтримки в суспільстві. Завдяки цьому підходу діти не лише отримують теоретичні знання, а й набувають реального досвіду у створенні інклюзивного середовища. У процесі роботи в групах учні вдосконалюють комунікативні навички, вчаться взаємодіяти з різними людьми, приймати різноманітні погляди та будувати командну роботу. Проектне навчання може стати основою для покращення атмосфери у класі та школі загалом, формуючи середовище, в якому кожен і кожна почуваються прийнятими та важливими.

**діти
як діти**

Приклади учнівських проєктів, які сприяли формуванню інклюзивного суспільства

Проєкт «Захопились». Програма UPSHIFT від UNICEF. 2023–2024 рр., м. Миколаїв

Проблема, яку розв'язували: низький рівень емпатії в людей, які представляють різні соціальні групи, нестача заходів для розвитку комунікативних навичок у молоді.

Команда створила проєкт «Проживи день», у межах якого учасники проводили день із представниками різних соціальних груп, долаючи побутові виклики. Ця ідея висвітлює важливість інклюзії. Проєкт об'єднав шість соціальних груп: людей з інвалідністю та без, національні меншини та домінуючу етнічну групу, багатодітні сім'ї та сім'ї з однією дитиною. Також команда провела серію відкритих показів із симуляційною грою «Rainbowopolis», яка допомогла учасникам і учасницям краще зрозуміти життя інших соціальних груп.

Проєкт «Креавіта». Програма UPSHIFT від UNICEF. 2019 р., м. Харків

Проблема, яку розв'язували: працевлаштування людей з інвалідністю. Команда облаштувала інклюзивну майстерню з виготовлення та розпису свічок. Люди з інвалідністю можуть там не тільки заробляти, але й творчо реалізовуватися та соціалізуватися. Крім власне виготовлення і продажу свічок, на базі інклюзивної майстерні проводилися безплатні майстер-класи для школярів і всіх охочих навчитися своїми руками робити красиві свічки.

Різновиди проєктів

Під час вибору формату проєкту зверніть увагу, які навчальні цілі він реалізує: якщо важливо розвивати самостійність і відповідальність, підійде індивідуальний проєкт; якщо важливо навчити учнів співпраці та розподілу ролей — обирайте командний формат. Враховуйте також вид діяльності: творчий формат для креативних завдань, а дослідницький — для збору та аналізу інформації.

Параметр	Вид проєкту	Характеристика	Форма продукту
Кількість учасників	Індивідуальний	Увесь проєкт виконується однією особою	Залежить від виду діяльності
	Груповий	Виконується групою учнів, від яких вимагається розділення обов'язків, спільне розв'язання питань, уміння керувати й виконувати вказівки	
Вид діяльності учнів	Творчий	Зміст і структура залежать від креативності, інтересів авторів	Збірник творів, словник, вистава (тематичний вечір) тощо
	Рольовий (ігровий)	Групи учнів виконують окремі завдання з однієї теми, але спільно працюють над аналізом, узагальненням, висновками й кінцевим продуктом	Шкільні стіннівки, буклети, урок-конференція, зведена доповідь тощо
	Дослідницький	Діяльність учнів спрямована на розв'язування творчих завдань. Етапи виконання характерні для будь-якої наукової роботи.	Науковий реферат (доповідь), інформаційний стенд
	Інформаційний (ознайомчо-орієнтований)	Структура відповідає дослідницькому проєкту, але не передбачає експериментальної роботи	
	Практико-орієнтований (прикладний)	Результат діяльності, структура проєкту чітко визначені. Функції розподілені між учасниками. Підсумки роботи оформлені в суспільно корисний продукт.	Шкільна стіннівка, інформаційний стенд, сценарій тематичного вечора, виставка робіт
	Спрямований проєкт	Розв'язування запропонованого вчителем/-лькою діяльнісно-ціннісного завдання засобами інформаційних джерел	Створення та редагування власних цифрових об'єктів
Час виконання	Мініпроєкт	Виконується у межах уроку	Залежить від виду діяльності
	Короткостроковий	Виконується у позаурочний час у межах вивчення теми	
	Довгостроковий (річний)	Виконується у позаурочний час упродовж року і більше	
Характер координації	З прихованою координацією	Учитель / учителька — повноправні учасники проєкту	
	З відкритою координацією	Учитель / учителька організовує, координує, контролює роботу	

Радниця-упомована
Президента України
з прав дитини
та дитячої реабілітації

ДЛЯ КОЖНОЇ ДИТИНИ

Параметр	Вид проєкту	Характеристика	Форма продукту
Метод отримання інформації та її джерело	Словесний	Опитування, бесіди для отримання інформації щодо об'єкта, який вивчається	Відповідає дослідницькому методу
	Спостереження	Візуальне вивчення змін властивостей або поведінки природного об'єкта	
	Збору й обробки статистичних даних	Тлумачення тексту, аналіз його змісту з метою отримання об'єктивних кількісних характеристик	
	Експериментальний	Виконання навчального експерименту	
Функція проєкту	Навчальний	Виконується впродовж тривалого періоду	Залежить від виду діяльності
	Контролювальний	Реалізується в ході поточного та підсумкового контролю	Різноманітні завдання
Структура (кількість етапів)	Триетапний	Складається з етапів: підготовчого, виконавчого, презентаційного	Залежить від виду діяльності
	П'ятиетапний	Має етапи: підготовчий (вироблення концепції); складання плану проєкту; впроваджувальний (реалізація); контроль і корекція; кінцевий	
Предметно-змістова галузь	Монопроєкт	Реалізується в межах одного навчального предмета	
	Міжпредметний проєкт	Виконується виключно в позаурочний час під керівництвом фахівців із різних галузей знань	

Адаптовано за класифікацією навчальних проєктів. Т. І. Вороненко

Етапи організації проєктного навчання

- Підбір форми проєкту.** Врахуйте навчальні цілі, обсяг робіт та доступні ресурси. Розподіліть учнів на групи або дозвольте виконувати проєкт індивідуально — залежно від мети: розвиток самостійності чи командної роботи.
- Визначення навчальних цілей.** Одразу продумайте, які компетентності на навички проєктна робота повинна сформувати в учнів (робота з інформацією, презентування, обговорення, критичне мислення та емпатію тощо). Презентуйте учням навчальні цілі проєкту. Якщо проєкт буде оцінюватися, то надайте учням також критерії оцінювання.
- Вибір виду діяльності.**
  - Творчі проєкти:** створення постів, буклетів, відео.
  - Дослідницькі проєкти:** потребують збору та аналізу інформації з інклюзивності.
  - Практико-орієнтовані проєкти:** орієнтовані на реальне застосування результатів у шкільному середовищі (наприклад, створення стенда чи організація активностей).

- **Орієнтація за часом.** Для уроку з інклюзивності добре підходять мініпроекти, а також коротко- чи довгострокові проекти, які можна виконувати протягом семестру. Встановіть дедлайни виконання проекту.

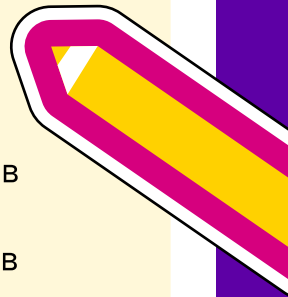
2. Планування етапів.

- **Підготовчий етап.** Збір ідей, обговорення форми кінцевого продукту.
- **Виконавчий етап.** Власне робота над проектом — створення матеріалів, узгодження дизайну.
- **Презентаційний етап.** Представлення результатів класу чи школі.

Що робити вчителям та вчителькам, щоб учні не втратили мотивацію під час виконання довготривалого проекту?

Якщо обрано довготривалий проект, то робота над ним вимагатиме тривалого часу і не обмежиться одним тематичним уроком. Важливо врахувати це в навчальних планах: розподілити завдання між уроками, передбачити час для проміжних обговорень, а також запланувати позаурочні активності. Це дозволить учням глибше зануритися в тему і досягти більш значущих результатів, не відволікаючись від основної програми.

Короткий чекліст з планом дій, про які важливо потурбуватись, щоб робота з навчальним проектом тривала і після першого уроку:

- Сформулюйте разом з учнями основні цілі та завдання. Залучення учнів до цього процесу підвищить їхню зацікавленість.
- Допоможіть учням визначити їхні ролі в команді відповідно до інтересів і сильних сторін. Поясніть важливість кожної ролі.
- Разом з учнями розробіть детальний план роботи з термінами та етапами. Візуалізуйте графік (наприклад, у вигляді постера).
- Організуйте регулярні зустрічі для обговорення прогресу, наприклад, щосереді 15 хвилин уроку. Створіть атмосферу відкритості для обговорення труднощів і запитань.
- Спільно створіть чеклісти для кожного етапу проекту, щоб учні могли відстежувати свій прогрес. Це також допоможе зберегти структурованість.
- Надавайте учням конструктивний зворотний зв'язок, підкреслюючи їхні досягнення та надаючи рекомендації щодо поліпшення.
- Заплануйте регулярні проміжні презентації, де учні можуть ділитися своїм прогресом. Це підтримає їхню мотивацію та допоможе отримати зворотний зв'язок.
- Чітко поясніть, який буде фінальний продукт і як його оцінюватимуть. Заохочуйте креативність та інновації.
- Допоможіть учням організувати репетиції. Підтримуйте їхню впевненість через позитивний зворотний зв'язок.
- Проведіть обговорення після завершення, де учні зможуть поділитися своїми враженнями. Це зміцнить їхнє розуміння процесу та результатів.

3. Оцінювання проєктів та зворотний зв'язок.

- Створіть чекліст із завданнями кожного етапу (планування, виконання, презентація), щоб учні могли самостійно контролювати процес і слідкувати за власним прогресом. Це розвиватиме їхні навички самооцінювання та відповідальності.
- Давайте зворотний зв'язок про втілення проєкту за критеріями оцінювання, які ви попередньо презентували учням. Наприклад:
  - **Робота в команді.** Оцінюйте, наскільки учні вміли співпрацювати, розподіляти ролі, враховувати думку кожного учасника та учасниці.
  - **Відповідність меті проєкту.** Наскільки результат відповідає початковій меті, зокрема, наскільки він сприяє створенню інклюзивного середовища.
  - **Креативність та презентація.** Оцініть, наскільки оригінальним є підхід до розв'язання завдання та якість подачі результату.
  - **Глибина дослідження.** Оцініть, наскільки глибоко учні дослідили тему, чи використовували різні джерела інформації.
- Надавайте перевагу формульованому оцінюванню. Дайте розгорнутий зворотний зв'язок про сильні сторони проєкту, а потім висловіть кілька пропозицій та заохочень щодо подальшого розвитку проєкту чи наступної проєктної діяльності.
  - «Твої пости про інклюзивність привернули увагу, а використання яскравих візуалізацій робить їх більш привабливими. Можливо, спробуй додати кілька історій успіху, щоб підвищити їхню ефективність».
  - «Ти створила чудовий набір правил, які можуть допомогти в класі. Вони структуровані, охоплюють різні аспекти та враховують потреби всіх у класі. Було б цікаво, якби ти організувала обговорення з однокласниками, щоб дізнатися їхні думки та доповнення до твоїх ідей».
  - «Твоє дослідження глибоке та підтверджене статистичними даними! Може, ти спробуєш створити відео, де будеш ділитися своїм досвідом? Це допоможе ще більшій кількості учнів зрозуміти важливість інклюзивності».

Приклади проєктів з поширення інклюзивності для учнів 10–11 класів

1. Проєкт «Соціальні медіа як інструмент інклюзивності».

Мета: вивчити, як соціальні медіа можуть бути використані для просування інклюзивних ідей та формування свідомої аудиторії.

Завдання:

- провести дослідження прикладів соціальних медіакампаній, спрямованих на підтримку інклюзії;
- розробити власну мінікампанію з акцентом на інклюзивність (наприклад, створення сторінки або серії дописів на тему рівності, толерантності);
- проаналізувати результати, використовуючи статистику охоплення та зворотний зв'язок.

Кінцевий продукт: соціальна медіакампанія, яка може бути запущена на шкільних сторінках або в соцмережах учнів.

2. Проєкт «Професії, які підтримують інклюзію».

Мета: ознайомити учнів з професіями, які безпосередньо сприяють розвитку інклюзивності (психологи, соціальні працівники, спеціалісти з інклюзії).

Завдання:

- дослідити, чим займаються представники цих професій, як вони впливають на суспільство;
- запросити фахівця чи фахівчиню для онлайн-зустрічі або провести інтерв'ю з представником / представницею однієї з таких професій;
- підготувати інформаційний допис / постер про професії, пов'язані з інклюзією.

Кінцевий продукт: допис у соцмережах школи / постер з описом професій, які сприяють інклюзивності, та інтерв'ю з фахівцями.

3. Проєкт «Інклюзивні практики у бізнесі».

Мета: дослідити, як сучасний бізнес впроваджує інклюзивні підходи у робоче середовище та підтримує різноманітність.

Завдання:

- ознайомитися з кейсами компаній, які впроваджують інклюзію (наприклад, програмами для людей з інвалідністю, гнучким графіком для батьків);
- розробити концепцію інклюзивного бізнесу (невеликий бізнес-план або ідею інклюзивного стартапу);
- презентувати проєкт з описом основних інклюзивних практик та переваг для бізнесу.

Кінцевий продукт: бізнес-план або презентація інклюзивного стартапу, орієнтованого на підтримку різноманітності в робочому середовищі.

4. Проєкт «Сенсорна кімната досвіду».

Мета: допомогти учням зрозуміти, як люди з різними інвалідностями орієнтуються в просторі.

Завдання:

- організувати кімнату, де учні можуть проходити завдання із зав'язаними очима або з іншими сенсорними порушеннями, щоб відчувати, як це — орієнтуватися, коли зір чи слух порушені;
- створити кілька зон, що імітують різні місця (коридор, бібліотека, спортивний майданчик), де учні виконуватимуть завдання, як-от знаходження предметів або переміщення до вказаних точок;
- провести обговорення після вправ, щоб учні поділилися своїми враженнями та рефлексіями.

Кінцевий продукт: сенсорна кімната досвіду з різними зонами та звіт із відгуками учасників, який можна представити іншим класам або на шкільному зібранні.

5. Проєкт «Екологія та інклюзивність: доступний простір для всіх».

Мета: дослідити взаємозв'язок між екологічністю та інклюзивністю в дизайні громадського простору.

Завдання:

- проаналізувати принципи створення екологічного та інклюзивного дизайну у громадських просторах;
- створити план або макет громадського простору, який буде інклюзивним та екологічно стійким (наприклад, парк, бібліотека);
- презентувати макет та розповісти про застосовані принципи інклюзії та екології.

Кінцевий продукт: макет або план екологічно сталого й інклюзивного громадського простору.

Наостанок

Інклюзивність — це не просто термін, а важливий компонент сучасного суспільства, який допомагає формувати розуміння та повагу до різноманіття. Впровадження проєктної роботи з теми інклюзивності в навчальний процес відкриває безмежні можливості для розвитку учнів. Це дозволяє їм не лише отримувати нові знання, а й розвивати критичне мислення, емпатію та соціальну відповідальність.

Ваша роль, як вчителя чи вчительки, у цьому процесі надзвичайно важлива. Ви — не просто передавач знань, але й натхненник/-ця, модератор/-ка і наставник/-ця. Ваше вміння створювати проактивну атмосферу, де кожен учень і учениця відчувають свою цінність і важливість, може суттєво вплинути на їхній розвиток.

Робота над проєктами, що стосуються інклюзії, формує у дітей позитивні соціальні навички, які знадобляться їм у дорослому житті. Вони навчаються приймати різних людей, розуміти їхні потреби та підтримувати різноманітність. Саме ви можете стати тією ланкою, яка допоможе молодому поколінню стати більш відкритим і толерантним. Ці важливі навички й уміння учні понесуть далі, аби творити світ майбутнього.

Любі вчителі, дякуємо за вашу неоціненну роботу. Нехай кожен проєкт вдається. Пам'ятаймо, що світ не змінюється сам, його змінюєте ви!

